

KIRJAT

HAUSKAA — JA NAURETTAVAA

Luc Ferry, *Uusi ekologinen järjestys — puu, eläin, ihminen. (Le nouvel ordre écologique: L'arbre, l'animal et l'homme, 1992.)* Suomentanut Juhana Lehtinen. Expertise, Espoo 1993. 230 s.

”Kun sain kirjasi käsiini, nauroin katkekseni. Ehkä jonakin päivänä luenkin sitä.” Näin **G. Marx** kiitteli erästä koomikkoystäväänsä, joka oli lahjoittanut hänelle uuden kirjansa tekijäkappaleen. Minä sain **Luc Ferryn** kirjasta *Uusi ekologinen järjestys* luettavakseni arvostelijakappaleen, ja se tarjosi minulle monta hupaisaa hetkeä.

Hauskinta kirjassa olivat tarinat (yliopisto)intellektuellien toinen toistaan lystikkäämmistä yrityksistä olla mahdollisimman radikaaleja — länsimaisen sivilisaation kaikkein armottomimpia vihollisia. Kun itä ei ole enää niin salaperäisen punainen, on katseet käännetyt luontoon — sen syvään vihreyteen. Tämän lehden lukijoille lienee turha mainitakaan, että antihumanismi on nyt ”in”. Kaikki tietävät, että ihminen on vain yksi laji miljoonien muiden eläinten joukossa, eikä hänelle kuulu tässä joukossa mitään erioikeuksia. Jos niin kuvittelet, sinä olet tietysti spesisti ja spesistit ovat yhtä suuria paskoja (ei: suurempia!) kuin rasistit ja seksistit.

Mutta Ferryn kirjasta käy selville, ettei paremmissa piireissä tämä enää riitä. Mitä erioikeuksia eläimillä muka on kasvi- ja sienikuntaan nähden? Ei niin mitään! On siis taisteltava puiden, ruohojen, sienien ja kaiken mahdollisen elollisen tasavertaisten oikeuksien puolesta. Kaikella mikä elää on sielu! Jos lammas syö ruohoa ja susi lampaan, niin on oltava yhtä aikaa kaikkien puolella.

Mutta ei riitä tämäkään. Mitä oikeutta on elollisella elottomaan nähden? Ei niin mitään! Myös puroilla, vuorilla, kivillä ja pilvillä on oltava samat oikeudet kuin ihmisillä tai muilla elollisilla olioilla. Niilläkin on sielu, ehkä hyvinkin korkea tietoisuus (ei: niiden tietoisuus on monin verroin syvempi ja korkeampi kuin omamme). Meidän on opeteltava vain ajattelemaan vuorien tavoin, on joku radikaali todennut.

Kaikesta tästä Luc Ferry kirjoittaa terävästi ja veikeästi.

Valitettavasti en löytänyt kirjasta selostusta muutaman amerikkalaisen ekofeministin tempauksesta. He kun uhkasivat muuttaa simpanssin mat-

riarkaalisin laumoihin, ellei tahti ihmisten parissa muutu ja kirottu patriarkaat- ti murene heti. (Kuten tunnettua myös *Ultimaatum isänmaalle* -pamfletti päättyy uljaaseen uhoon, jossa kirjan tekijät uhkaavat sanoa yhteiskuntasopimuksensa Suomen kanssa ylös, ellei heidän vaatimuksiinsa suostuta.)

Luc Ferry sekä kirjan suomalaisen laitoksen esipuheen kirjoittaneet **Jaakko Pöyry** ja **Esa Saarinen** tuskittelevat sitä, kuinka syväekologien antihumanistinen asenne saattaa johtaa ihmisvihamielisyyteen ja kaikkeen muuhun hirveään. Mutta ei syytä huoleen. Ei koko showssa ole perimmiltään kyse sen enempää luonnosta kuin (anti)humanismistakaan. Intellektuelleja ja heiksi pyrkiviä on yksinkertaisesti vain liikaa. Siksi jokaisen on keksittävä jotain mahdollisimman erikoista ja rajua erotautuakseen muista. On päivänselvää, että antihumanisti saa osakseen enemmän huomiota kuin humanisti. Ja mikä ihaninta: antihumanisti pystyy usein vielä saamaan yleisössään aikaan pelonsekaisen kohahduksen. (Kuten maolaiset kultaisella kuusikymmenluvulla!) Kaikki antihumanistit rakastavat kuitenkin ihmisiä, sillä vain ihmisistä koostuva yleisö voi aplodeerata.

Mutta sitä autuutta kestää vain niin kauan, kuin tuo paras A-ryhmä on sopivan harvalukuinen. Siksi intellektuellin tai sellaiseksi pyrkivän on kilpapyöräilijöitten tai -juoksijoiden tapaan pakko käyttää muita, olla valmis nykäisemään sopivan hetken tullen. Monta onnistunutta nykäystä tehnyt Esa Saarinen olisi voinut kirjoittaa esipuheessa tästä enemmän.

Kirja on myös erittäin hyvä ympäristö- ja oikeuspoliittinen pamfletti. Mutta se ei ole ”ympäristökysymyksen perusteisiin porautuva maailmankatsomuksellisesti-filosofinen analyysi”, kuten Pöyry ja Saarinen esipuheessaan väittävät. Jos kirjaa sellaisena yrittää lukea, se ei ole enää hauska vaan pikemminkin naurettava.

Ferry kirjan ympäristö- ja oikeuspoliittinen viesti ja väite on se, että luonnonolioita (eläimiä, kasveja, vuoria, maisemia) ei voida pitää *oikeussubjekteina*, eli niiden kanssa ei koskaan voida neuvotella ja tehdä sopimuksia. Oikeusjärjestelmän puitteissa ne pysyvät — ja ne on syytä pitää — *oikeusobjektin* asemassa, mikä merkitsee käytännössä sitä, että ihminen määrittelee ne rajat joissa

olioita viljellään ja varjellaan tai käytetään hyväksi. Ferry väittää — mielestäni täysin perustellusti — että kaikki muut yritelmät vievät hämärille vesille. (Mitä tapahtuisikaan, jos amerikkalaiset asianajajat pääsisivät edustamaan eläimiä, kasveja jne. oikeudenkäynteihin — ja kuittailemaan niiltä asianajopalkkioita!)

Mutta sitten Ferry syöksyy naurettavuuksiin. Hän koplaa tämän ajatuksensa yhteen vanhan kartesiolaisen metafysiikan kanssa: Meidän on pakko, väittää Ferry, ajatella itsemme kartesiolaisiksi subjekteiksi (”antiluonnoksi”, *res cogitans*) ja luonto taas vain ulotteiseksi substanssiksi (*res extensa*). Muuten me suistumme kaikkiin edelläkuvattuihin hullutuksiin. Ja vielä pahempiin. Me *emme* totta viekään saa problematisoida **Descartesin** dualismia, tuntuu Ferry julistavan.

Ekologisen keskustelun perusteokseksi kaupiteltu kirja siis haluaa sensuroida kaiken todella tärkeän filosofisen problematiikan. Hän haluaa julistaa asian jo loppuun käsitellyksi.

Jos ajatellaan vaikka sellaisia merkittäviä ajattelijoita kuin **Spinoza**, **Hegel**, **Merleau-Ponty** tai **Heidegger**, niin jokainen heistä on omalla tavallaan purkanut kartesiolaisen dualismin ja heidän kaikkien ajattelussa ihmisen ja luonnon yksinkertainen antagonismi kumoutuu.

Piileekö siinä jokin kohtalokas ristiriita, jos ihminen pitää lainsäädännössään luonnonolioita ”vain” oikeusobjekteina, vaikka hän toisaalta pitäisikin (**Linkolan** tavoin) elokheää tai (Spinozan tapaan) substanssia perimmäisenä todellisuutena tai arvojen arvona. Tai päinvastoin: vaikka me kokisimme olevamme (**Kailan** tavoin) vain ”silmänräpäisölentoja” hahmottuvan maailman pohjattomien syvyyksien pinnalla, niin siitä huolimatta me voimme lainsäädännössämme puhua luonnosta tai luonnonolioista vain oikeusobjekteina.

Tai vielä Heideggerin tapaan kysellen: mikä oikeastaan sopisi paremmin ihmisen osaan olemisen suojelijana ja paime- nena kuin se, että juuri hän säätää lakeja, joiden tarkoituksena on taata metsille, eläimille tai puroille oikeus silleen jäämiseen...

Heikki Mäki-Kulmala